

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Vardarbības ģimenē pret sievietēm izskaušana" (pašiniciatīvas atzinums)

(2012/C 351/05)

Ziņotājs: **Mário SOARES**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2012. gada 24. maijā nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Vardarbības ģimenē pret sievietēm izskaušana".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2012. gada 3. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 483. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 18. un 19. septembrī (18. septembra sēdē), ar 138 balsīm par, 3 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Jau 2006. gadā EESK sagatavoja atzinumu par vardarbību pret sievietēm ģimenē⁽¹⁾, kurā paustas pilsoniskās sabiedrības bažas šajā jautājumā. Minētā atzinuma ieteikumi joprojām ir spēkā un tāpēc tie nav iekļauti arī šajā atzinumā.

1.2 Būdama pilsoniskās sabiedrības pārstāve, EESK apzinās, ka ar dzimumu saistīta vardarbība, tostarp vardarbība ģimenē, ir jautājums, kas neatstāj vienaldzīgu nevienu, un tāpēc atkārtoti apliecina savu apņemšanos ar visiem iespējamiem līdzekļiem apkarot šo problēmu un reizi divos gados par šiem jautājumiem plāno rīkot diskusiju.

1.3 EESK Eiropas Savienības iestādēm un dalībvalstīm sniedz ieteikumus attiecībā uz turpmāk minētajiem aspektiem.

1.3.1 **Cilvēktiesības.** Skatīt ar dzimumu saistītu vardarbību ģimenē kā cilvēktiesību jautājumu, lai rastu šai problēmai visaptverošu un daudznozaru risinājumu.

1.3.2 **Drošības un riska paradigmas.** Pieņemt pasākumus ar mērķi mainīt drošības un riska paradigmas, nostiprinot apziņu, ka vardarbība pret sievietēm ģimenē nav personiska un izolēta problēma, kas attiecas uz privāto dzīvi, bet gan drošības un sabiedriskās kārtības jautājums.

1.3.3 **Preventīvie pasākumi.** Izstrādāt politiku vardarbības novēršanai ģimenē, izveidojot daudzdisciplināras atbalsta struktūras, kuras nodrošinātas ar resursiem un speciālistiem, kā arī izstrādājot ministriju rīcības plānus, ar kuru palīdzību vīrieši un jaunieši iesaistīti vardarbības novēršanā ģimenē.

1.3.4 **Aizsardzības politika.** Nodrošināt no vardarbības cietušajām sievietēm prioritāru piekļuvi mājoklim, ekonomiskajam atbalstam, apmācībai, kā arī pienācīgam darbam, kas atbilst principam "par vienādu darbu vienāds atalgojums".

1.3.5 **Statistikas kritēriju saskaņošana.** Lai nodrošinātu reģistrēto datu salīdzināmību, turpināt saskaņot ar dzimumu saistītas vardarbības gadījumu reģistrēšanas kritērijus.

1.3.6 **Izglītība.** Nodrošināt, ka izglītības nozare iesaistās mentalitātes pārveidošanas procesā. Šajā nolūkā cita starpā paredzēt izveidot reālas izglītības programmas, mācību grāmatās atteikties lietot uz dzimumu stereotipiem balstītu izteiksmi, nodrošināt skolotājiem pamatizglītību un tālākizglītību, kurā ņemta vērā ar dzimumu saistītas vardarbības problēma, tai skaitā arī ģimenē.

1.3.7 **Plašsaziņas līdzekļi.** Nodrošināt Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas⁽²⁾ efektīvu īstenošanu, lai aizliegtu negatīva sievietes tēla izmantošanu plašsaziņas līdzekļos, it īpaši reklāmās.

1.3.8 **Veselība.** Stiprināt apziņu, ka vardarbība pret sievietēm ģimenē ir riska faktors veselībai.

1.3.9 **Līdzatbildība.** Stiprināt un atbalstīt pasākumus, kas veicina vīriešu un sieviešu līdzatbildību par bērnu aprūpi, kā arī par aprūpi gados vecākiem ģimenes locekļiem vai ģimenes locekļiem ar īpašām vajadzībām.

1.3.10 **Pilsoniskās sabiedrības organizācijas.** Atbalstīt organizācijas, kuras sniedz atbalstu no vardarbības ģimenē cietušām sievietēm vai īsteno tādas izpratnes veidošanas un apmācības pasākumus, kuri iekļaujas ar dzimumu saistītas vardarbības apkarošanā.

1.3.11 **Eiropas gads cīņai ar vardarbību, kas saistīta ar dzimumu.** Cīņai ar vardarbību, kas saistīta ar dzimumu, velīt Eiropas gadu.

1.3.12 **Eiropas Padomes konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu.** EESK mudina Eiropas Savienību un visas dalībvalstis parakstīt, ratificēt un piemērot minēto Eiropas Padomes 2011. gadā pieņemto konvenciju.

(¹) OV C 110, 9.5.2006., 89.-94. lpp.

(²) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/13/ES, 2010. gada 10. marts.

2. Ievads

2.1 Jebkura vardarbība aizskar cilvēka cieņu, fizisko un psiholoģisko integritāti un cilvēktiesības, turklāt vardarbība ir demokrātiskas sabiedrības pamatprincipu pārkāpums.

2.2 Katras valsts pienākums ir ievērot, aizsargāt un atbalstīt tās pilsoņu tiesības, tāpēc, lai šo uzdevumu varētu izpildīt, lieli valsts resursi būtu jāiegulda specializētu dienestu un personāla nodrošināšanai.

2.3 Sabiedrība nosoda vardarbību sabiedriskās vietās un atbalsta pasākumus, ko valsts īsteno, lai sodītu vai piemērotu sankcijas vainīgajiem.

2.4 Taču pastāv arī cita, klusāka vardarbība ģimenē, kas dažkārt brutālāk skar no šīs vardarbības cietušos. Ikviens ģimenes loceklis atsevišķos gadījumos vai pastāvīgi var būt par upuri dažāda veida vardarbībai, kas var beigties ar dzīvības zaudēšanu.

2.5 Iestādēm jāuzklausa, jāatbalsta ikviens cietušais un attiecīgi jārikojas, taču vienlaikus svarīgi ir apzināties, ka vardarbība visbiežāk ir vēsta pret sievietēm. Vardarbība ģimenē ir viens no galvenajiem sieviešu mirstības cēloņiem pasaulē. Tādēļ šajā atzinumā galvenā uzmanība pievērsta vardarbībai pret sievietēm ģimenē.

2.6 Eiropas Savienība vardarbību pret sievietēm definē kā "jebkuru pret sievietēm vērstu vardarbīgu rīcību, kas sievietēm nodara vai var nodarīt kaitējumu vai fiziskas, seksuālas vai psiholoģiskas ciešanas, tostarp draudus par šādu rīcību, brīvības ierobežošanu vai patvaļīgu atņemšanu gan sabiedriskajā, gan privātajā dzīvē" ⁽³⁾.

2.7 Neraugoties uz valsts iestāžu un dažādu organizētu vai neorganizētu sabiedrības struktūru pūliņiem vairāku gadu desmitu garumā, šāda veida vardarbību joprojām uzskata par privāta rakstura problēmu, lai gan patiesībā tā ir sabiedrības problēma.

2.8 Vardarbība ģimenē ir noziegums, par kuru likumā jāparedz sods. EESK atzīst dažādu ES dalībvalstu īstenotos centienus, lai ar stingrākiem pasākumiem sodītu visus tos, kuri šādus noziegumus izdara. Taču ir svarīgi apzināt šāda veida vardarbības dziļākos cēloņus un izstrādāt stratēģijas šādas rīcības izskaušanai, tostarp veidojot vīriešos labāku izpratni par šo parādību.

2.9 Ekonomikas krīze nopietni apdraud sociālās politikas jomas daudzās ES dalībvalstīs. Tiek samazināts publisko pamatpakalpojumu, piemēram, veselības aprūpes, izglītības un sociālo pakalpojumu apjoms, lai gan pašreizējos apstākļos ģimenēm, īpaši sievietēm, tie ir nepieciešami vēl vairāk nekā līdz šim.

Tiek slēgti sieviešu atbalsta dienesti, no vardarbības cietušo sieviešu izmitināšanas centri, samazināts budžets valstu dienestiem sieviešu un vīriešu līdztiesības veicināšanai, atcelti preventīvu pasākumu projekti, kampaņas plašsaziņas līdzekļos u. c.

2.10 Ekonomiskā nevienlīdzība un sieviešu diskriminācija tādās jomās kā nodarbinātība, piekļuve citiem saimnieciskiem resursiem un nepietiekama ekonomiskā neatkarība, kā arī ar dzimumu saistītu stereotipu noturība un patriarhālās sabiedrības ieradumi mazina sieviešu rīcībspēju un palielina neaizsargātību pret vardarbību ģimenē.

2.11 Pašreizējā ekonomikas krīze un tās pārvarēšanai izstrādātās politikas, kā arī uzņēmējdarbības liberalizācija un publiskā sektora privatizācija radījusi ar dzimumu saistītu dalījumu nodarbinātības jomā un padziļinājusi nevienlīdzību, tādējādi saasinot vardarbību izraisošus faktorus.

2.12 Pasaules veselības organizācija (PVO) ⁽⁴⁾ atzinusi globalizācijas negatīvo ietekmi uz sociālajām struktūrām. Neregulēta globalizācija var būt par iemeslu īpaši smagai vardarbībai pret sievietēm, tostarp cilvēku tirdzniecībai.

2.13 Lielāks risks kļūt par dažāda veida vardarbības upuri ir mazākumgrupām piederīgām sievietēm, proti, sievietēm migrantēm, trūcīgām sievietēm, kuras dzīvo lauku vai attālos apvidos, sievietēm, kuras izcieš sodu apcietinājumā vai ievietotas slēgtās iestādēs, sievietēm ar garīgu vai fizisku invaliditāti un vecāka gadagājuma sievietēm.

2.14 Šā pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir apzināt, kāds ir pašreizējās stāvoklis Eiropā attiecībā uz vardarbību pret sievietēm ģimenē, kā arī sniegt kopskatu par īstenotajiem pasākumiem un mudināt, lai sabiedrība nopietnāk apzinātu šo problēmu.

2.15 EESK uzdevums ir paust organizētās pilsoniskās sabiedrības viedokli. Tāpēc sadarbībā ar organizācijām, kuru uzmanības lokā ir šādas vardarbības izraisītās problēmas, Komiteja ir gatava rīkot diskusiju forumu, lai apspriestu priekšlikumus vardarbības izskaušanai un dalītos pieredzē par tādiem labākās prakses piemēriem, ar kuriem izdevies īstenot efektīvus preventīvus pasākumus.

3. Eiropas Padomes konvencija – instruments, kas ratificējams un piemērojams

3.1 Konvencija ir pirmais starptautiskais, juridiski saistošais instruments, ar kuru izveido visaptverošu tiesisku sistēmu vardarbības novēršanai, cietušo aizsardzībai un vainīgo sodīšanai ⁽⁵⁾. Tas ir aicinājums panākt sieviešu un vīriešu lielāku līdztiesību, jo vardarbība pret sievietēm ir cieši iesakņojusies dzimumu nevienlīdzībā. Patriarhālās kultūras tradīciju un vienaldzīgās attieksmes dēļ šī parādība turpina pastāvēt.

⁽⁴⁾ WHO Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women: Initial Results on Prevalence, Health Outcomes and Women's Responses (PVO daudzvalstu pētījums par sieviešu veselību un vardarbību pret sievietēm ģimenē) (Ženēva, PVO, 2005. gads).

⁽⁵⁾ Stambulā (Turcijā) 2011. gada 11. maijā pieņemtā Eiropas Padomes konvencija (www.coe.int/conventionviolence).

⁽³⁾ <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/16173cor.en08.pdf>.

3.2 Minētajā konvencijā apskatīta vardarbība visos tās veidos (fiziska un psiholoģiska vardarbība, seksuāla uzmācšanās, piespiedu laulības, sieviešu dzimumorgānu kropļošana, piespiedu sterilizācija vai aborts) neatkarīgi no cietušās personas vecuma, etniskās izcelsmes, reliģiskās piederības, sociālās izcelsmes, migrācijas situācijas vai dzimumorientācijas.

3.3 Līdz šim konvenciju parakstījušas tikai 20 valstis⁽⁶⁾, turklāt dažas – ar nosacījumiem (Vācija, Serbija, Malta), konvenciju ratificējusi tikai viena valsts⁽⁷⁾. EESK mudina visas dalībvalstis nekavējoties parakstīt, ratificēt un piemērot Stambulas konvenciju.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1 Eiropas Savienībā 45 % sieviešu atzīst, ka vismaz vienreiz ir cietušas no vardarbības, kas saistīta ar dzimumu. 40–45 % sieviešu norāda, ka ir saskārušas ar seksuālu uzmācšanos darbvietā. Tiek lēsts, ka seksuāla rakstura vardarbības rezultātā katru dienu mirst 7 sievietes⁽⁸⁾.

4.2 Turklāt šai parādībai ir smagas ekonomiskās sekas. Tiek lēsts, ka Eiropas Padomes 47 dalībvalstīs vardarbība pret sievietēm gadā izmaksā ap EUR 32 miljardiem.

4.3 Eurobarometra 2010. gada aptaujā noskaidrots, ka sabiedrībā (98 % aptaujāto) šī parādība ir labi zināma un plaši izplatīta (katrs ceturtais aptaujātais norāda, ka pazīst sievieti, kas cieš no vardarbības ģimenē, un katrs piektais atzīst, ka pazīst šādas vardarbības autoru).

4.4 Jau 1980. gadā, otrajā vispasaules konferencē par sieviešu juridisko un sociālo statusu uzsvērts, ka vardarbība pret sievietēm ir visizplatītākais noziedzīgais nodarījums, par ko sabiedrība klusē. Trīspadsmit gadus vēlāk Pasaules cilvēktiesību konferencē Vīnē sieviešu tiesības atzītas par cilvēktiesībām. ES dalībvalstis apņēmušās sasniegt Pekinas rīcības platformas 1995. gadā pieņemtos pamatmērķus.

4.5 Kadisā 2010. gada martā notikušā otra samita "Eiropas sievietes pie varas"⁽⁹⁾ noslēguma deklarācijā 25 ministres un daudzas politiskas amatpersonas no visas Eiropas Savienības atzina, ka sieviešu un vīriešu līdztiesība konkrēti jāīsteno dzīvē un ka vardarbība pret sievietēm joprojām ir smags cilvēktiesību pārkāpums. Dokumentā norādīts, ka ar dzimumu saistīti stereotipi joprojām rada diskrimināciju, un brīdināts, ka jāraugās, lai jaunā paaudze nepārņemtu šādu, uz dzimumu stereotipiem balstītu, attieksmi.

4.6 ES iestādes sagatavojušas dažādus pētījumus un rīcības dokumentus, kas daļēji uzskaitīti turpinājumā.

⁽⁶⁾ Albānija, Apvienotā Karaliste, Austrija, bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika, Francija, Grieķija, Islande, Luksemburga, Malta, Melnkalne, Norvēģija, Portugāle, Serbija, Slovākija, Slovēnija, Somija, Spānija, Ukraina, Vācija un Zviedrija.

⁽⁷⁾ Turcija.

⁽⁸⁾ Eurobarometra 2011. gada aptauja "National Action Plan on Violence against Women in the EU" (Valsts rīcības plāns cīņai ar vardarbību pret sievietēm), European Women's Lobby, 2011. gada augusts (www.womenlobby.org).

⁽⁹⁾ http://www.igualdad.us.es/pdf/Docuemta_Otros_Cumbre.pdf.

4.6.1 Eiropadome

— Eiropadomes secinājumi par vardarbības pret sievietēm izskaušanu Eiropas Savienībā (2010. gada 8. martā), kurā Komisija un dalībvalstis aicinātas turpināt apkarot vardarbību pret sievietēm un atbalstīt pasākumus, lai nodrošinātu tiem finansējumu.

4.6.2 Eiropas Parlaments

— Rezolūcija par prioritātēm un pamatnostādņu izklāstu jaunai ES politikai vardarbības pret sievietēm apkarošanai (2011. gads).

— Eiropas Parlaments 2011. gada septembrī atbalstīja lēmuma par ES aizsardzību attiecināšanu uz personām, kuras cietušas no vardarbības, kas saistīta ar dzimumu, seksuālas uzmācšanās, nelikumīgas brīvības atņemšanas un slepkavības mēģinājuma. Tas bija svarīgs solis ceļā uz sieviešu tiesību aizstāvības telpas izveidi Eiropas Savienībā.

4.6.3 Eiropas Komisija

— Sieviešu harta (2009. gads), Stokholmas programmas īstenošanas rīcības plāns (2010. gads), Sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģija 2010.–2015. gadam.

— Lai padziļinātu zināšanas par šo problēmu, veikti vairāki pētījumi par vardarbību pret sievietēm.

— 2011. gada 18. maijā pieņemts priekšlikumu kopums ar mērķi stiprināt noziegumos cietušo tiesības (horizontāla direktīva, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimuma standartus; regula par aizsardzības pasākumu savstarpēju atzīšanu civilīstās).

— Finansējums tādām programmām kā *Daphne III*, kā arī Eiropas organizācijām cīņai ar vardarbību pret sievietēm (Eiropas sieviešu lobijs).

4.7 Turklāt dalībvalstis, bet ne visas, ir pieņēmušas tiesību aktus, kuros noteikts, ka vardarbība ģimenē ir noziedzīgs nodarījums, paredzētas stingrākas sankcijas agresoram un vardarbība ģimenē klasificēta kā noziedzīgs nodarījums sabiedriskās kārtības jomā u. c.

4.8 Lai arī valstu un Eiropas līmenī joprojām trūkst pārbaudītu un salīdzināmu datu par vardarbību ģimenē, pieejamie dati ir pietiekami satraucoši, lai nešaubītos par šīs problēmas lielo izplatību⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁰⁾ Skatīt ziņojumu "Goda aizstāvēšanas noziegumu apkarošana Eiropā", kas publicēts Starptautiskajā sieviešu dienā, 2012. gada 8. martā, "Surgir" fonds (bezpēļņas organizācija, kuras mītne ir Šveicē).

4.9 Neraugoties uz statistiku un stingrāku tiesību aktu izstrādāšanu, iedzīvotāji arvien vēl kopumā uzskata, ka mēs dzīvojam vienlīdzīgā sabiedrībā. Tāds uzskats neveicina diskusiju ne vien par vardarbību ģimenē, bet arī par cita veida vardarbību un dzimumu nevienlīdzību, piemēram, atalgojuma atšķirībām, iespējām uz paaugstināšanu amatā u. c.

4.10 Viens no vardarbības veidiem, par ko sabiedrība aizmirst, ir psiholoģiskā vardarbība, jo tās izpausmes nav redzamas. Ir pienācis laiks, kad par šādas vardarbības izpausmēm jāpārtrauc klusēt un jāatzīst, ka tā ir cilvēktiesību pārkāpums, kas tāpēc iekļaujams tiesību aktos attiecībā uz vardarbību, saistītu ar dzimumu.

4.11 Sievietes, kuras pārcietušas psiholoģisko vardarbību, bieži vien šādas traumas iespaidā nopietni cieš visu atlikušo dzīvi. Viņām nepieciešama vispārēja un daudzdisciplināra palīdzība, kas sniegta drošā rehabilitācijas vidē. Šādas sievietes sabiedrībā spiestas dzīvot izolēti, jo vardarbības faktu nespēj ticami pierādīt un baidās, ka neviens viņām neticēs. Cietušo sieviešu rehabilitācijai būtiski ir tas, ka aprūpes pakalpojumu sniedzēji viņām tic.

4.12 Vardarbība ģimenē ne vien ietekmē tās tiešos upurus, bet skar arī cilvēkus, kas cenšas cietušajam palīdzēt vai arī apzinās šīs problēmas esamību. It īpaši tas attiecas uz bērniem, jo viņi ir emocionāli trausli un tādēļ visneaizsargātākie, turklāt piedzīvotā vardarbības pieredzes var atstāt iespaidu uz visu turpmāko dzīvi.

4.13 Tā kā vardarbība ģimenē nav vienmēr vērsta tikai pret sievietēm, svarīgi būtu noskaidrot, kāpēc citi noziedzīgi nodarījumi ģimenes lokā, piemēram, pedofilija (90 % gadījumu nodarījuma autors ir kāds no ģimenes locekļiem) tiek uzskatīti par nepieņemamiem, bet ģimenē notikušas vardarbības gadījumā vēl cenšamies noskaidrot, kādu iemeslu dēļ agresors ir tā rīkojies.

5. Īpašas piezīmes un priekšlikumi rīcībai

5.1 Svarīgi ir izprast pamatjautājumu — kāpēc sabiedrība parasti attaisno šos noziedzīgos nodarījumus un kāpēc sievietes uzvedībā tiek meklēti iemesli, kas pamato pret viņu vērsto vardarbību. Visbiežāk minētie iemesli ir saistīti ar kultūras un sociālajiem apsvērumiem un ir nepamatoti, turklāt tie veicina pašreizējās situācijas saglabāšanos.

5.2 Uzskats par to, ka vardarbība ģimenē sakņojas senā kultūrā un tradīcijās, stiprina kļūdaino priekšstatu, ka kultūra ir nemainīgs ticību un ieražu kopums. Taču patiesībā kultūra nemitīgi attīstās un atjauninās, jo tā ir neviendabīga un ietver savstarpēji konkurējošas vērtības; tai piemīt spēja mainīties.

5.3 Kultūra ir cieši saistīta ar varas īstenošanu: normas un vērtības iegūst "likuma spēku", ja to aizstāvji nāk pie varas vai ieņem ietekmīgus amatus.

5.4 Kultūras veidošanā piedalās arī sievietes, ietekmējot tos, ar kuriem viņas dzīvo kopā. Sieviešu līdzdalībai sabiedrības dzīvē un kultūrā ir noteicošā loma, lai panāktu izmaiņas mentalitātē, ieradumos un paražās, kas kaitē sievietes tēlam un stāvoklim.

5.5 Tāpēc svarīga nozīme tiek piešķirta jautājumam par sieviešu nepietiekamo pārstāvību dažādos varas līmeņos. Kamēr netiks rasts apmierinošs risinājums šai problēmai un nebūs nodrošināta sieviešu pārstāvība ekonomikā, sociālajā un politikas jomā, pamatojoties uz sieviešu skaitu un viņu spējām, vardarbības pret sievietēm problēmas galīga atrisināšana būs grūta un lēna. Valsts politikai ar dzimumu saistītas vardarbības apkarošanai, protams, ir svarīga nozīme, taču sieviešu proporcionāla līdzdalība varas īstenošanā varētu veicināt izmaiņas tradicionālajos uzskatos par sievietes lomu sabiedrībā.

5.6 Gadsimtiem ilgi sieviešu dzimumu raksturojošs identificēšanās modelis ir bijusi pasivitāte, atteikšanās un pakļaušanās, savukārt vīriešu dzimumu raksturojusi agresivitāte, spēks un rīcība. Tādējādi veicināta tādu emocionālo attiecību veidošanās, kurās sievietes stāvoklis ir zemāks un viņas loma ir būt atkarīgai.

5.7 Vairs nav pieļaujams, ka attiecībās valda identificēšanās modeļi, kuri nosaka, ka ir pieņemta viena partnera pakļaušanās otram. Gan vīriešiem, gan sievietēm būtu jāapsver sava nostāja attiecībā uz šādiem modeļiem. Apsvērumiem būt jābalstās uz brīvības, autonomijas un individuālās pilnveidošanās vērtību atzīšanu.

5.8 Daudzos "femicīda" ⁽¹⁾ gadījumos liels skaits upuru jau iepriekš bija ziņojuši par vardarbību un draudiem. Tas liecina, ka svarīgi ir veikt preventīvus pasākumus. Pārāk daudzos gadījumos nav darīts nekas, lai cietušo sievieti aizsargātu no agresora.

5.9 Preventīvā darba ietvaros var un vajag īstenot šādus pasākumus:

— agresoram vai potenciālam agresoram piemērot terapijas pasākumus. Runa nav par attaisnojumu vai vainu mīkstināšanai apstākļu meklēšanu vardarbīgai rīcībai, ne arī par cietušo pakļaušanu nekontrolējamai situācijai, bet gan par to, ka jāmeklē vardarbības cēloņi un jācenšas panākt, lai agresors atsakās no noziedzīgas rīcības. Tādējādi rīkojoties, ieguvēji būtu visi;

— izstrādāt ministriju rīcības plānus vardarbības ģimenē savlaicīgai atklāšanai un novēršanai, ieviešot orientācijas un informācijas sistēmas, kuras darbojas izglītības, sociālajos un veselības dienestos;

⁽¹⁾ ANO "femicīdu" definējusi kā sievietes noslepkavošanu viņas dzimuma dēļ. "Femicīds" nozīmē ilgstošu vardarbību pret sievieti ģimenes lokā vai ārpus tā, kas beidzas ar sievietes noslepkavošanu. Vairākās valstīs veiktie pētījumi liecina, ka šāda veida noziegumi visbiežāk notiek privātās dzīves un intīmo attiecību ietvaros.

— iesaistīt vīriešus un puīšus pasākumos, kuru mērķis ir izskaust vardarbību pret sievietēm un meitenēm;

— iesaistīt jauniešus izglītošanas kampaņās, lai veicinātu gan visaptverošu pieeju preventīviem pasākumiem, gan agrīnās iekļaušanās pasākumu īstenošanu, kā arī nodrošināt plašas apmācības iespējas speciālistiem, kuri strādā ar jauniešiem;

— uzraudzīt personas, kuru laulības šķiršanai par iemeslu bijusi vardarbība ģimenē, lai aizsargātu sievietes no uzmākšanās un vajāšanas, kas nereti var beigties ar nāvi.

5.10 Specializētie atbalsta dienesti no vardarbības ģimenē cietušajiem būtu jānodrošina ar attiecīgi apmācītu personālu, kā arī resursiem, kas garantē noteikto pasākumu īstenošanu, jo pretējā gadījumā tie nebūs efektīvi.

5.11 Svarīgi ir izveidot daudzdisciplināras struktūras, lai sievietes uzklautu un izprastu, kā arī ticētu tam, ko viņas saka. Vardarbību ģimenē izraisa savstarpēji saistīti psiholoģiski, kultūras un reliģiski faktori, kā arī gadsimtu gaitā izveidojušās paražas. Šai parādībai nav viena vienīga cēloņa un to nevar izskaust vienīgi ar policijas un krimināltiesiskiem pasākumiem. Svarīgs šīs parādības izskaušanas faktors ir saskaņots daudzdisciplinārs atbalsts, kas aizsargā sievieti no ilgstošas vardarbības. Īpaša uzmanība būtu jāvelta sievietēm ar invaliditāti un imigrantēm, jo viņas ir visneaizsargātākās. Šādām atbalsta struktūrām pastāvīgi jāstrādā arī ar vardarbības netiešajiem upuriem, un it īpaši — ar bērniem.

5.12 Vajadzīgas izmaiņas arī drošības paradigmā, kas ir pārāk cieši saistīta ar organizēto noziedzību, terorismu, kaitējumu personām un nekustamajam īpašumam, narkotisko vielu nelegālu apriti, bet gandrīz nekad ar briesmām, kas var draudēt daudzām sievietēm mājās vai darbavietā. Ja drošības jomā būtu iekļauts vairāk humānu kritēriju, kas galvenokārt orientēti uz preventīviem pasākumiem, daudzas dzīvības būtu bijis iespējams glābt. Aizsardzības līmeni var būtiski uzlabot ar jaunajām tehnoloģijām, piemēram, elektroniskajām aprocēm, kuras liedz agresoram, atrodoties brīvībā, tuvoties cietušajiem, ja viņam izdots rīkojums tiem netuvoties.

5.13 Tā kā statistikas dati par vardarbību ģimenē nav sīki izstrādāti, tie neļauj gūt priekšstatu par šīs parādības reālajiem apmēriem. Lai Eiropas mērogā būtu pieejami salīdzināmi dati, ir steidzami jānosaka kritēriji, pēc kuriem reģistrē vardarbības gadījumus ģimenē.

5.14 Valdībām jāatbalsta un jāveicina, tai skaitā arī finansiāli, pilsoniskās sabiedrības organizāciju (sieviešu organizāciju,

cilvēktiesību aizstāvības organizāciju, arodbiedrību u. c.) darbs, necenšoties tās kontrolēt vai mazināt to neatkarību.

5.15 Izglītībai ir īpaši svarīga nozīme. Tā var gan turpināt izmantot diskriminējošus modeļus un praksi, gan būt par virzītājspēku, lai mainītu individuālo un kolektīvo mentalitāti un attieksmi. Skolām būtu jāveicina no dzimumu stereotipiem brīva izglītība, kā arī abiem dzimumiem kopīga apmācība, kuras pamatā ir vienlīdzīgas tiesības un iespējas, tādējādi ļaujot personībai attīstīties vispusīgi, atmetot ar dzimumu saistītus stereotipus un lomas, kas piedēvētas atkarībā no dzimuma, un jāatsakās no jebkādas diskriminācijas, kas apdraud sievietes. Skola var sekmēt plašsaziņas līdzekļos vērojamo sieviešu un vīriešu lomas stereotipu pārvarēšanu un kļūt par noderīgu dzimumu vardarbības novēršanas centru.

5.16 Lai skola varētu īstenot šo pozitīvo lomu, skolotājiem jānodrošina pamatzglītība un tālākizglītība, kurā iekļauti jautājumi par vardarbību pret sievietēm, un it īpaši par vardarbību ģimenē. Programmu un grāmatu pārskatīšanai jāklūst par regulāru praksi, lai izskaustu jebkuru uz dzimumu stereotipiem balstītu izteiksmi.

5.17 Svarīga nozīme ir arī veselības aizsardzības nozarei. Veselības aizsardzības stratēģijās īpašu uzmanību pievēršot sievietēm un pusaudzēm, var stiprināt pārliecību, ka vardarbība pret sievietēm ģimenē ir riska faktors, nevis izolēta problēma.

5.18 Periodiski un sistemātiski ir jāpārskata reģistrēšanas un paziņošanas procedūras, izvairoties no procedūrām, kas profesionāļiem rada administratīvu slogu, nav pietiekami elastīgas un ilgtspējīgas. Ar šīm procedūrām jārada iespēja reģistrēt veselības problēmu kā riska faktoru (piemēram, apmeklējot ģimenes plānošanas centru vai pirmsdzemdību konsultācijas) un skaidri nošķirt vajadzības pilsētu un lauku vidē.

5.19 Visās ar vardarbību pret sievietēm saistītajās jomās ir svarīgi panākt, lai informēšana un apmācība būtu efektīva, atbilstu reālajai situācijai un būtu nodrošināti vajadzīgie līdzekļi un resursi. Regulāri jānosaka pārskats par situāciju, lai realitātei atbilstu arī pieejamā informācija.

5.20 Informēšanas un apmācības jomā ir svarīgi nošķirt informēšanu (informācija visiem iestādes darbiniekiem), apmācību (personālam, kas ir saskarē ar cietušajiem un var sekmēt problēmas noteikšanu) un speciālo apmācību (personālam, kas sniedz atbalstu cietušajiem). Īpaša uzmanība būtu jāvelta policijas un tiesu darbinieku apmācībai, ņemot vērā, ka viņi ir saistīti ar sūdzību saņemšanu un agresora tiesāšanu. Šo darbinieku rīcība var palīdzēt traumējošo pieredzi pārvērst par jaunām cerībām. Soda izciešanas iestādēs būtu jāīsteno iestāžu iekšējās programmas, kas paredzētas cietušajām sievietēm un ar

dzimumu saistītas vardarbības veicējiem vīriešiem, kā arī programmas, lai veidotu visu Savienības dalībvalstu soda izciešanas iestāžu personāla labāku izpratni par minēto problēmu.

5.21 Visbeidzot, apskatot vardarbības pret sievietēm ģimenē problēmu, kā ar cilvēktiesībām saistītu jautājumu, tiek palielināta dalībvalstu atbildība par šādas vardarbības novēršanu un izskaušanu un attiecīgu sankciju piemērošanu, kā arī stiprināta prasība ziņot par šo pienākumu izpildi.

5.22 Ar dzimumu saistītas vardarbības sasaiste ar cilvēktiesību jautājumu paver iespēju gan izmantot daudzus dalībvalstu atbildības mehānismus starptautiskajā un reģionālajā līmenī, gan

vērsties pie cilvēktiesību jautājumos kompetentajām struktūrām un starptautiskām krimināltiesām, gan arī izmantot Eiropas reģionālo sistēmu cilvēktiesību jomā (Eiropas Cilvēktiesību tiesa – Eiropas Padomes mehānisms).

5.23 Apskatot vardarbību pret sievietēm saistībā ar cilvēktiesību jautājumu, mums jārod visaptverošs un daudzdisciplinārs risinājums, kas piešķirtu visās jomās īstenotajiem pasākumiem cilvēktiesību dimensiju. Lai novērstu un izskaustu vardarbību pret sievietēm, mums jāstiprina un ātrāk jāīsteno iniciatīvas visās jomās, to skaitā krimināltiesību, veselības aizsardzības, vietējās un reģionālās attīstības politikas, humānās palīdzības jomā u. c.

Briselē, 2012. gada 18. septembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Staffan NILSSON
